

Dramatický cit (praktický rozbor „příběhu“ několika obrazů)

ANOTACE

Příslušné pokusy na vlastním těle jsou v daném případě tím důležitější, že to, co se v daném případě v rámci studia pěstuje, není jen vědění, ale zejména smysl či cit, a to dokonce takový, který není na rozdíl od pěti obvykle jmenovaných (vnějších) smyslů spojený s jedním smyslovým orgánem: i když úzce souvisí se zrakovým vnímáním, podílí se na výkonech s ním souvisejících kromě dalších smyslů včetně orientačního i svalového či 'vnitřně hmatového' vnímání.

Vyprávění, scénování a předvádění

Výtvarné umění odedávna zobrazovalo biblické a mytologické scény. Nám ovšem půjde také o scénování v malířství se světskými náměty, které není charakteristické jen pro historickou malbu 19. století. Jako to, co spojuje výtvarné umění s uměním (specificky) scénickým, se obvykle označuje *vyprávění* (ve smyslu rozvíjení nějakého dění). To, co obojí nejnepříjemněji spojuje, je *předvádění*. Sám tento výraz je synonymem *scénování*, které je člověku přirozenou potřebou.

Od malířského portrétu k fotografii

Posun od oficiálního obrazu k nahlížení do soukromí provázal také vývoj uměleckého zobrazování tzv. obyčejných lidí od shovívavého pohledu či přímo posměchu k vážnému zájmu a ovšem také vývoj tohoto zobrazování od malířského portrétu k amatérské fotografii a od uměleckého portrétu k selfie.

Obraz a vyobrazení

Obrazem se obvykle myslí vytvoření vizuálně vnímatelné podoby; jde o něco víc než jen o viditelné vnější rysy; tím spíše pak v případě uměleckého obrazu. Časem se tímto pojmem začalo rozumět i cosi obecnějšího, co se neomezuje jen na vizuální podobu, jak se to rozumí samo sebou, když si děláme obraz o někom či o něčem nebo dokonce o světě. Pro naše účely je i vzhledem k tomu třeba hned na začátku této kapitoly rozlišit – s použitím Ejzenštejnovy terminologie – *obraz a vyobrazení*.

Obrazem můžeme rozumět vytvoření vizuální či – obecněji – smyslově vnímatelné podoby předmětů, bytostí a dějů, které nám dovoluje či nás dokonce nutí vytvářet si představu o tom, 'co v nich je' a o čem vlastně vypovídají. A to včetně těch potenciálních skrytých či dokonce skrývaných stránek a souvislostí, k nimž jejich vnější podoba (na základě našeho subjektivního dojmu) jen nejistě poukazuje. Podobu (ať člověka, předmětu, či situace), resp. příslušné vizuální vlastnosti v jejich vzájemné souvislosti, můžeme – při jistém způsobu jejich uplatnění, který tuto podobu teprve dotváří – totiž pokládat za způsob *projevu*: *jev* (od *jeví se*) v tomto složeném slově pokazuje k jeho možnému scénickému aspektu.

Od obrazu (*imago, image*) je nutné odlišit pouhé *vyobrazení* (*pictura, picture*): tím můžeme rozumět takové zachycení objektu zájmu ve smyslu jeho prezentace i re-prezentace, na základě kterého jsme schopni – přímo a rovnou – *rozeznat* (*identifikovat*), *co* či *kdo to je* z hlediska *vnější podoby*. Zde je důležité uvědomit si rozdíl mezi touto možností *rozeznat*, *kdo* či *co to je*, a možností *poznat*, *co* všechno se v tom předmětu či člověku nebo dění může skrývat. 'Poznání' se v tomto případě odvíjí od možnosti pocítit, a jde tedy o poznání zvláštního druhu; účast citů a pocitů může naproti tomu žádoucí identifikaci osoby dokonce vadit.

Právě a jen vyobrazením musí být například fotografie do občanského průkazu. Této fotografii může – nebo by dokonce mělo – chybět uplatnění těch vlastností fotografovaného, které je určující z hlediska obrazu. Obraz dotváří podobu takovým způsobem uplatnění různých (možných) vlastností – vlastností v širokém smyslu! –, díky němuž je výsledný výraz důsledkem živého projevu v situaci či předmětném kontextu včetně potenciální symboličnosti jejich prvků. Vzhledem k tomu se výsledek vyznačuje příslušnou *afektivitou*; to znamená, že jeho vnímání získává – ať chceme, nebo nechceme – vlastnosti

komplexního emocionálně-intelektuálního prožitku. A to včetně (konec konců příznivého či nepříznivého) osobního zaujetí. *Afektivita*, o kterou jde, je přitom právě tak výsledkem předpokládaných citů a pocitů portrétovaného, jako portrétujícího: I když se obojí zdaleka nemusí rovnat a může dokonce jít přímo o střetnutí, východisko tvoří předpokládané city a pocity portrétovaného, zatímco konečný výraz má co dělat s uměním portrétisty.

Obraz a jednání

Umělecké scénování je takové, jehož produkt neslouží nějakému praktickému účelu; tj. nemá jiný smysl, než který vyplývá z něj sama, ale jehož platnost se na něj neomezuje. A tento smysl můžeme 'uhodnout' jedině tím, že prožijeme či aspoň spoluprožijeme nejenom to, co předmětného je snad na obraze znázorněno, ale spolu s tím a především samotný obraz coby takový: Jako když spoluprožíváme – a primárně dokonce vnitřně hmatově – v divadle spolu s herci to, co nám předvádějí, ale současně i způsob, jak to před našima očima tvoří; ztn. nejenom to, co dělají a jsou jako postavy, ale co jsou i dělají 'oni sami'.

V rámci umělecké produkce, která sama se i při nejvěrnějším zpodobování řídí (svobodnou) představou či představami, se předměty, bytosti a události předvádějí, zpodobují, scénují tak, že vzniká *umělecký obraz*, který se sám stává *podnětem imaginace* a předmětem *tvořivého vnímání* adresátů. Proti statickosti samotného obrazu, na kterém se přece ve skutečnosti nic nepohybuje –, stimuluje vzájemný vztah zobrazených prvků představu nějakého *dění*. Díky energii, která z obrazu vyzařuje, povzbuzuje dílo, apelující svými barvami, tvary a liniemi jakoby jen na pouhé pocity, složité duševní procesy těch, kteří se na obraz dívají.

Výtvarná díla k rozboru:

Jakub Schikaneder: Vražda v domě

https://sbirky.ngprague.cz/dielo/CZE:NG.O_5736

Jean Siméon Chardin: Kuchařka (oškrabávající řepu)

https://www.wikiwand.com/cs/Jean_Sim%C3%A9on_Chardin

Edouard Manet: Snídaně v trávě

https://cs.wikipedia.org/wiki/Sn%C3%ADdan%C4%9B_v_tr%C3%A1v%C4%9B

Literatura

Zich, Otakar: *Estetika dramatického umění*. Praha: NAMU 2019

Vostrý, Jaroslav: *Scénování a umění*. Praha: Kant 2021

Vostrá, Denisa: *Předpoklady japonské scéničnosti*. Praha: Kant 2015

Gombrich, Ernst, Hans: *Příběh umění*. Praha: Argo 1997

Ejzenštejn, S. M.: *Kamerou, tužkou, perem*. Praha 1961